PARTICIPATIE

IN DE GEMEENTE RHEDEN

Werkwijze

om te komen tot participatiebeleid

gemeente Rheden

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Definitie van participatie 5
3. Niveaus van participatie 7
4. Handleiding voor participatie 12
5. Vervolg 15

Bijlage 1 - wensen inwoners t.a.v. participatie 16

1. Inleiding

Participatie in de gemeente Rheden is niet nieuw. Op verschillende niveaus, in verschillende vormen en door verschillende gremia wordt participatie toegepast. Ondanks alle goede intenties heeft dit er in de loop der jaren toe geleid dat over het onderwerp 'participatie' veel verschillende beelden bestaan; bij de inwoners, de politiek en (de medewerkers van) de organisatie. De gewenste eenheid in aanpak ontbreekt en dat leidt logischerwijs tot inefficiëntie, ontevredenheid en wildgroei. En de belangrijkste uitkomst is: de inwoner begrijpt de wijze waarop de gemeente participatie toepast niet meer. De gemeente past zoveel verschillende vormen toe dat er inmiddels grote behoefte is aan overzicht en orde: een heldere werkwijze!
Daarom is het de wens van de gemeenteraad, het college van B&W en het management om de manier waarop de gemeente participatie toepast, vast te leggen in duidelijke afspraken. Dit om helderheid, eenduidigheid en eenheid op grond van participatie te realiseren richting onze inwoners. We doen dat door in deze notitie drie stappen uit te werken:

1. Definitie van participatie,
2. Niveaus van participatie en
3. Handleiding voor participatie.

Het doel van deze nota is om bewustwording te creëren over de keuze van de participatievorm aan het begin van een project, beleidstraject, werkzaamheid, etcetera. Op basis van een objectieve afwegingssystematiek kan de juiste participatiekeuze worden gemaakt. Een keuze die past bij de specifieke situatie. Daarnaast gaat het ook om bewustzijn over reeds bestaande instrumenten voor participatie en die dan ook toe te passen. Hierdoor ontstaat helderheid voor onze inwoners, zijn verwachtingen duidelijk en ontstaat een eenduidige aanpak voor onze medewerkers.

Voor de totstandkoming van deze notitie is onderzoek gedaan onder inwoners, is advies ingewonnen bij (een vertegenwoordiging van) de raadswerkgroep bestuursstijl en is gekeken naar de wijze waarop andere gemeenten met participatie omgaan. En daaraan gekoppeld de bestaande werkwijzen zoals we ze kennen in de gemeente Rheden. Denk aan de leidraad voor coproductie 'Uw leefomgeving, ons werk!' en 'Ik Buurt Mee!'. Het resultaat is een praktisch voorstel over participatie, dat het gezamenlijk vertrekpunt vormt voor de samenwerking tussen de gemeente Rheden en de inwoners[1].

Daarnaast zijn de aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek uit 2011 en de daarop volgende startnotitie als input gebruikt. Hierbij gaat het ondermeer om de mogelijkheid te scheppen voor burgerinitiatieven, diverse stijlen van samenwerking toe te passen en de werkwijze te evalueren en indien nodig bij te stellen.

Het voorliggende voorstel is in het laatste kwartaal van 2016 gepresenteerd aan de betrokkenen, zoals de groep inwoners, die heeft meegedaan aan het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek; enkele leden van de raadswerkgroep bestuursstijl; directieleden en teammanagers van de gemeente Rheden.

---

1. *Het begrip inwoner in dit document staat synoniem voor alle belanghebbenden in/van de gemeente Rheden: (groepen) inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, verenigingen, etcetera.*

Proces

Deze werkwijze voor participatie is een tussenstap in het proces om uiteindelijk tot gedragen participatiebeleid te komen. Dit beleid zal een resultante zijn van het bestaande beleid en de uitkomsten uit de pilots. Binnen de pilots zal met werkelijke projecten geoefend worden met de werkwijze en kan in samenspraak met de gemeenteraad en inwoners tot nadere beleidsuitgangspunten gekomen worden.

In figuur 1 is het stappenplan weergegeven van het proces om uiteindelijk tot beleid op gebied van participatie te komen.

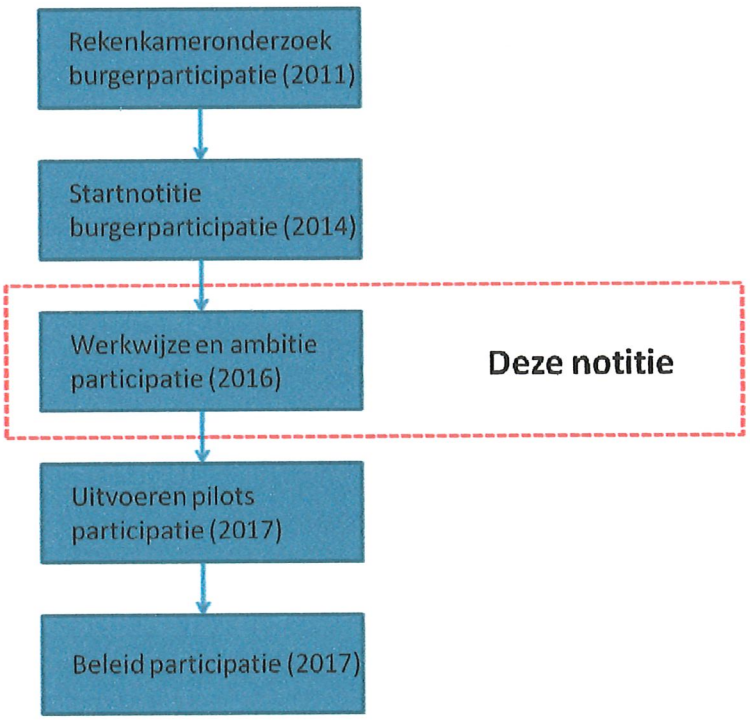

Figuur 1. Stappenplan om te komen tot participatiebeleid.

2. Definitie van participatie

Praat met mensen over 'participatie' en je zult merken dat een ieder er een eigen beeld bij heeft. Er is geen goed of fout. Om begripsverwarring te voorkomen, is het hanteren van een gezamenlijk vertrekpunt (of definitie) gewenst. Deze definitie kan worden bepaald door de politieke- en organisatie uitgangspunten die er al zijn. Er is een groot aantal uitgangspunten benoemd of vastgesteld, die voor de gemeente Rheden relevant zijn:

In het kader van participatie is binnen de gemeente Rheden al heel veel ontwikkeld. Onderstaande uitgangspunten vormen de basis voor de "Rhedense participatie aanpak".

- Nieuwe bestuursstijl: raad en college willen inwoners vroegtijdig betrekken bij alles wat hen aangaat, zowel beleid als uitvoering
- Fundament bieden: de organisatie faciliteert haar medewerkers om taken in deze snel veranderende omgeving te kunnen blijven vervullen
- Integraal: de organisatie wil zaken goed op elkaar afstemmen en één aanspreekpunt vormen voor de inwoner
- Meedoen: inwoners willen een bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de eigen woonomgeving
- Ik Buurt Mee! is de werkwijze van de organisatie die uitgaat van partnerschap tussen inwoners en de gemeente Rheden. Het gaat hierbij om informeren, communiceren en participeren
- Coproductie: bij al onze werkzaamheden betrekken we inwoners vanaf het begin (raadsbesluit)
- Gastheerschap: de organisatie wenst de inwoner op een eenduidige, gastvrije manier te ontvangen en te behandelen
- Slagvaardig partner: de organisatie wil meer werken vanuit het gedachtegoed vertrouwen en minder vanuit procedures en regels
- Klantgericht: de organisatie kijkt door de ogen van de inwoner naar de eigen werkzaamheden
- Rhedens Peil: de organisatie is in gesprek met de buurten over de ontwikkelingen en wensen op de middellange termijn (2 tot 5 jaar)
- Flexibele organisatie: de organisatie werkt dynamisch samen in zelfstandige teams met eigen verantwoordelijkheden
- Transparantie: inwoners vragen om heldere spelregels en duidelijke afspraken over rolneming
- Overheidsparticipatie: de gemeente wil deel uitmaken van de initiatieven van de inwoner en niet altijd regie voeren.

WAT? De essentie van deze uitgangspunten is, dat de gemeente de inwoner vroeg in het proces wil betrekken bij de besluitvorming. Voor meer draagvlak en een beter eindresultaat.

HOE? Heldere spelregels en begrijpelijke afspraken zijn voor zowel inwoners als gemeente een voorwaarde om te komen tot een vruchtbare samenwerking en een gedragen eindresultaat. Daarmee is het voor iedereen duidelijk wanneer door inwoners daadwerkelijk kan worden meegedacht of meebesloten, maar ook wanneer een constructieve inbreng van inwoners niet mogelijk is door beperkte of ontbrekende handelings- en/of beleidsvrijheid van de gemeente.

>>> DEFINITIE <<<

*"Participatie in de gemeente Rheden gaat over **samenwerken** en **meedoen**.*
*Duidelijkheid over **rolneming** bij participatie draagt bij aan*
het verkleinen van de kloof tussen gemeente en inwoners.
*De essentie van participatie is deelname van inwoners aan de **besluitvorming.**"*

3. Niveaus van de participatie

Om de democratische legitimiteit van de participatie te borgen, bepaalt de raad, het college of de gemandateerde (kan ook inwoner zijn) bij aanvang van de opdracht (lees: de motie, het beleidsvraagstuk, het project, het programma, de activiteit, etc.) de gewenste participatieambitie. Deze ambitie vertaalt zich in de vier belangrijkste elementen uit de participatiedefinitie, te weten: samenwerken, meedoen, rolneming en besluitvorming.

Het keurmerk
De vertaling van deze vier elementen maken we zichtbaar in het Rhedense Keurmerk - een soort stempel - voor participatie. Het keurmerk is voor de raad en het college een instrument om de ambitie in participatieniveau te bepalen en zorgt ervoor dat voor alle inwoners de spelregels en uitgangspunten bij aanvang helder zijn. Inwoners en ambtenaren hebben behoefte aan deze duidelijkheid in participatieambitie. Alleen bij een helder vertrekpunt kan de energie stromen en kunnen verwachtingen goed worden gemanaged.

Als we de vier elementen uit de participatiedefinitie (samenwerken, meedoen, rolneming en besluitvorming) vertalen naar de participatieambitie dan ziet dat er als volgt uit.

GOUD
1. Samenwerken – de inwoner aan het stuur
2. Meedoen – inwoners bepalen en mobiliseren zelf het deelnemersveld
3. Rolneming – de ambtenaar ondersteunt en/of adviseert
4. Besluitvorming – de inwoner bepaalt, raad of college toetsen op legitimiteit

ZILVER
1. Samenwerken – inwoners en gemeente sturen samen
2. Meedoen – bepalen en mobiliseren van het deelnemersveld doen we samen
3. Rolneming – inwoners en gemeente maken samenwerkingsafspraken
4. Besluitvorming – raad of college toetsen op kaders

BRONS
1. Samenwerken – de gemeente aan het roer
2. Meedoen – de gemeente bepaalt en mobiliseert het deelnemersveld
3. Rolneming – meedenken en meedoen van inwoners is gewenst
4. Besluitvorming – raad of college zijn aan zet om te besluiten

BLANCO
1. Samenwerken - geen samenwerking
2. Meedoen – de gemeente opereert solistisch
3. Rolneming - inwoners ontvangen informatie/worden geïnformeerd.
4. Besluitvorming – raad of college nemen een besluit

Toepassen van het keurmerk, 2 stappen

De gemeente Rheden heeft de ambitie om inwoners ruimte te geven (aanbevelingen rekenkameronderzoek 2011 en startnotitie burgerparticipatie), zodat zij een actieve bijdrage kunnen leveren aan projecten en initiatieven in hun straat, wijk, buurt of dorp. Dit betekent dat ons vertrekpunt altijd begint bij goud.
Het uiteindelijke advies voor het keurmerk vindt echter pas plaats als er ook een toets aan de praktijk is gemaakt, dat wil zeggen er wordt ook naar een aantal criteria gekeken die bepalend zijn voor het al dan niet succesvol kunnen toepassen van een bepaald keurmerk. De gekozen ambitie wordt dus eerst gewogen aan de praktijk en dan wordt het definitieve voorstel gedaan.

De twee stappen om tot het advies voor het keurmerk te komen gaat als volgt:

1. Ambitie:
Ga de vier criteria - samenwerken, meedoen, rolneming en besluitvorming - langs op het keurmerk goud om ze te beantwoorden met ja of nee. Als alle criteria met ja beantwoord kunnen worden, dan kiezen voor goud. Kan dit niet, dan volgen we dezelfde werkwijze voor het keurmerk zilver. Uiteindelijk leidt dit tot een uitkomst van goud, zilver, brons of blanco.

2. Praktijktoets:
Voer een praktische toets uit op de onderdelen:

- energie, inwoners moeten wel geïnteresseerd zijn in het onderwerp, inwoners moeten wel bereid zijn mee te doen
- belangen, lopen de belangen dusdanig uiteen dat het niet mogelijk is zonder gemeentelijke inbreng tot keuzes te komen voor de invulling van het project, werkzaamheden etc. Er mag geen sprake zijn van grote belangentegenstellingen (participatie mag niet leiden tot polarisatie in de buurt)
- wet- en regelgeving, is het vanuit de wetgeving al dan niet mogelijk de rol bij inwoners neer te leggen (participatie mag niet leiden tot overtredingen)
- financiën, zijn er voldoende middelen aanwezig om de werkzaamheden door inwoners te laten doen (als inwoners een inspanning leveren en de gemeente faciliteert dit niet met een budget zal de samenwerking wellicht niet slagen)
- kwaliteit, kunnen inwoners voldoende invulling geven aan de gewenste kwaliteitsuitgangspunten

Binnen de uitvoering van de pilots wordt gekeken of deze criteria de juiste zijn en/of er nog andere beleidsuitgangspunten zijn die moeten worden toegevoegd.

Als de praktijktoets de keuze (ambitie) voor het keurmerk ondersteunt, dan is dat een bevestiging voor het gekozen keurmerk, Is dit niet het geval, dan moet de ambitie worden bijgesteld naar een andere kleur (van goud naar zilver, van zilver naar brons of van brons naar blanco).

De criteriatoets en de praktische toets vormen tezamen het advies voor de uiteindelijke keuze van het keurmerk.

Overigens, als de samenwerking tussen de gemeente en de inwoners in gestart en de gekozen kleur past niet op het project of de activiteit, dan kan het keurmerk met wederzijdse instemming natuurlijk worden aangepast. Alle stakeholders dienen daar dan wel mee in te stemmen.

Voorbeelden ter verduidelijking

Hieronder staan een paar voorbeelden weergegeven waaraan gedacht kan worden bij de verschillende keurmerken.

Goud: tuin van Sjef, herstelactie beeld Carmiggelt - inwoners nemen de regie, mobiliseren zelf het deelnemersveld, de gemeente ondersteunt (in dit geval) met geld, college en raad toetsen.
Zilver: masterplan recreatie & toerisme. Een goed voorbeeld van gelijkwaardige samenwerking.
Brons: project veilige spoorwegen. Gemeente blijft zelf aan het roer vanwege veelheid aan uiteenlopende belangen. Inwoners worden wel geraadpleegd.
Blanco: dreiging door hoog water/overstroming. Gezien de hoge urgentie rondom veiligheid van het onderwerp wenst de gemeente geen participatie toe te passen, Inwoners worden geïnformeerd.

Geen rol voor de overheid
Naast de deelname aan de besluitvorming zijn er ook zaken die inwoners zelf regelen of autonoom oppakken. De overheid heeft dan geen rol. De inwoners zijn volledig in de lead en de deelname aan besluitvorming speelt geen rol. Hierbij gaat het veelal om maatschappelijke besluitvorming. Dit valt buiten de scope van deze notitie, omdat de overheid hier geen sturing op heeft (of hoeft te geven) en dus niet betrokken is bij de keuze voor de participatievorm.
Het is echter wel een belangrijke vorm van participatie, waarbij het zelforganiserend vermogen van onze inwoners een grote rol speelt. In deze notitie willen we deze vorm van participatie wel benoemen, omdat de gemeente Rheden deze vorm vanuit een groot aantal beleidsvelden wel stimuleert.

Bij dit diamanten keurmerk steken de inwoners zelf de handen uit de mouwen. Ze voeren zelf regie op het gezamenlijk leveren van een bijdrage aan samenwerking in onze gemeente.

Het diamanten keurmerk maakt geen deel uit van de scope van deze notitie, omdat hier sprake is van zelfredzame inwoners. De overheid heeft dan geen rol en hoeft dus ook geen keurmerk toe te passen.

In de gemeente Rheden krijgen én nemen inwoners een steeds actievere en grotere rol. Veel gemeentelijk beleid is er op gericht om energie en ideeën van inwoners te genereren en te benutten voor de lokale samenleving.

Strategisch, tactisch of operationeel?
Gelukkig hoeft de samenwerking tussen gemeente en inwoners niet steeds opnieuw te worden uitgevonden. Voor meerdere samenwerkingsdoelen zijn participatieinstrumenten beschikbaar of in ontwikkeling. Voor zowel inwoners als de gemeente is het wenselijk dat per samenwerkingsdoel slechts één instrument beschikbaar is. Dit schept duidelijkheid en is tegelijkertijd doelmatig. Voor de gemeente Rheden en haar inwoners zijn onder andere de volgende participatieniveaus beschikbaar met de volgende al bestaande instrumenten:

Strategisch (> 5 jaar)
Doel: samen keuzes maken over bestuurlijke vraagstukken
Instrument: Structuurvisie
Status: aangenomen
Instrument: Sociale Visie
Status: in voorbereiding

Tactisch (2 tot 5 jaar)
Doel: samen bepalen welke thema's in de buurt belangrijk zijn (agenda opstellen)
Instrument: Rhedens Peil
Status: in ontwikkeling

Operationeel (< 2jaar)
Doel: samenwerken aan een sociale, prettige en veilige buurt
Instrument: werkwijze 'Ik Buurt Mee!' en de gebiedsteams
Status: uitgerold over de gehele gemeente Rheden, 18 buurten in totaal

Doel: samenwerken aan herinrichting van straat en wijk
Instrument: 'handleiding 'Uw leefomgeving, ons werk!'
Status: werkwijze in gebruik sinds 2012. Geëvalueerd in 2015/2016.

Overige participatievormen, niet gericht op samenwerken in relatie tot besluitvorming, maar bijvoorbeeld gericht op maatschappelijke deelname.
Doel: adviseur en klankbord voor besluitvorming in het sociale domein
Instrument: adviesraad sociaal domein (ASD)
Doel: hulp vragen of aanbieden
Instrument: website 'we helpen' (https://gemeente-rheden.wehelpen.nl)

Deze bovenstaande instrumenten geven niet op alle participatievraagstukken een antwoord. Maar in vele gevallen is het zeer wenselijk deze instrumenten toe te passen. Inwoners kennen de instrumenten inmiddels en het is uiteraard efficiënter deze instrumenten toe te passen, dan opnieuw een instrument te ontwikkelen.

Kritische succesfactoren (KSF's)

Kritische succesfactoren zijn factoren die beslissend zijn voor het al dan niet behalen van een vooraf gesteld (proces)doel of resultaat. Bij het bepalen van de keuze voor het participatieniveau moet onder andere rekening worden gehouden met de volgende kritische succesfactoren:

- Toekenning middelen - inwoners die grotendeels aan het roer staan (goud en zilver), verwachten wellicht hierbij gefaciliteerd te worden door de gemeente met bijvoorbeeld budget. De verwachtingen over het wel of niet toekennen van budget dient aan de voorkant helder te zijn;
- Verwachtingen managen - wat betreft de rollen die iedereen inneemt, mag er geen lucht zitten tussen wat de gemeente kan bieden en wat de inwoner verwacht.
- Voortschrijdend inzicht - het kan voorkomen dat gaandeweg een opdracht het participatieniveau moet worden aangepast. Omdat de samenwerking niet moet worden geschaad, kan aanpassing alleen plaatsvinden met instemming van alle stakeholders.
- Participatiekeurmerk toepassen - Neem de keuze voor het keurmerk op in het raadsvoorstel, zodat de gemeenteraad er over kan beslissen. Daar waar het niet om een raadsvoorstel gaat, bepaalt de opdrachtgever - aan de hand van de criteria samenwerken, meedoen, rolneming en besluitvorming - en de criteria binnen de praktijktoets het keurmerk.
- Contact en communicatie: inwoners hebben een grote voorkeur om per email door de gemeente te worden benaderd en betrokken (uitkomsten Rheden Spreekt, februari/maart 2016 (n=449) meerdere antwoorden mogelijk: email 93% Online inwonerpanel 26% Persoonlijke gesprekken 22% Bijeenkomsten 21% Gemeentewebsite 20% Huis aan huis bladen 14%)

4. Handleiding voor participatie

Voor de gemeente Rheden is participatie belangrijk, omdat **samenwerken** een positieve bijdrage levert aan de onderlinge verhouding. Zowel tussen de gemeente en de inwoner en tussen inwoners onderling. **Meedoen** levert energie op voor de deelnemers en genereert energie voor de Rhedense samenleving. Heldere spelregels en afspraken over **rolneming** zijn voor zowel inwoners als ambtelijke organisatie een voorwaarde om te komen tot een vruchtbare samenwerking en een gedragen eindresultaat. Een eindresultaat dat mede tot stand is gekomen door de inbreng van de inwoner in de **besluitvorming**.

Onderstaand 5-stappenplan is geschreven voor de medewerkers van de gemeente Rheden, voor wie samenwerken met de inwoner aan de orde is. Het stappenplan helpt bij het opstellen van het projectplan en/of het ten uitvoer brengen van de opdracht. De gemeente verwacht van haar medewerkers dat zij dit stappenplan (kunnen) toepassen. Alleen dan ontstaat er helderheid, eenduidigheid en eenheid voor onze inwoner.

Stap 1 – Keurmerk bepalen

- De opdrachtgever bepaalt het keurmerk voor de opdracht.
- Er zijn vier keurmerken: goud, zilver, brons en blanco.
- De opdrachtgever kan zijn: de initiatiefnemer (inwoner, ondernemer, etc.), het college, de gemeenteraad, de directie, de manager, de programmamanager of de projectleider.
- De opdracht kan zijn: een beleidsvraagstuk, een project, een programma, een activiteit, het uitvoeren van een raadsmotie, het opstellen van een B&W-voorstel, etcetera.
- Maak in de uitwerking van de opdracht melding van het keurmerk. Neem in het raads- of B&W-voorstel een apart kopje op met de titel 'participatiekeurmerk'.
- Ga pas naar stap 2 als er duidelijkheid is over keurmerk, opdracht en opdrachtgever. Check bij de opdrachtgever of die duidelijkheid er is.

Stap 2 – Keurmerk uitwerken

- Per keurmerk behandelen we in het kort de thema's uit de participatiedefinitie: samenwerken, meedoen, rolneming en besluitvorming.

  GOUD
  - Samenwerken: de opdrachtgever (bijvoorbeeld de gemeenteraad) geeft de regie in handen van de inwoner. Bijvoorbeeld bij een inwonerinitiatief. De inwoner bepaalt het gewenste eindresultaat. Zorg ervoor dat dit resultaat wordt beschreven, zodat daarover geen misverstand kan ontstaan. Check wat de inwoner van het keurmerk goud vindt? Is hij het eens met de keuze?
  - Meedoen: de energie wordt voornamelijk geleverd door de inwoner zelf. De gemeente participeert in de wens van de inwoner. Voor het vaststellen van het deelnemersveld maakt de gemeente bij voorkeur gebruik van de Factor C-systematiek (omgevingsanalyse). Reik deze systematiek aan bij de inwoner. Verschillende belangen leiden vaak tot onbegrip en verwijdering. Laat de inwoner een goede belangenanalyse van alle deelnemers maken. Deel dit inzicht met elkaar. Bij tegengestelde belangen is er reden te meer om op voorhand een duidelijk proces af te spreken, waarbij partijen zich committeren aan de uitkomst. De gemeente probeert polarisering tussen inwoners te voorkomen.
  - Rolneming: de gemeente faciliteert en/of ondersteunt. Bijvoorbeeld door kennis en kunde in te brengen. Of geld en middelen. De gemeente stuurt niet op resultaat. De inwoner heeft de regie en is verantwoordelijk voor de communicatie.

- Besluitvorming: de gemeenteraad en/of het college van B&W hoeft geen voorstander te zijn van het eindresultaat. Het gaat erom dat inwoners met elkaar tot een gedragen resultaat komen. De politiek toetst altijd of dit het geval is.

ZILVER
- Samenwerken: bepaal samen de agenda van de opdracht. De samenwerking is gelijkwaardig. Bereik overeenstemming over resultaat, tijdsinvestering en planning. En zet de samenwerkingsafspraken op papier, bijvoorbeeld in een contract. Blijf altijd in contact met elkaar. Maak duidelijke afspraken over de wijze waarop en de frequentie waarmee je het contact met elkaar onderhoudt. Check wat de inwoner van het keurmerk zilver vindt? Is hij het eens met de keuze?
- Meedoen: maak afspraken over het deelnemersveld. Maak ook nu een omgevingsanalyse. In principe sluiten we niemand uit. Bepaal samen wat meedoen inhoudt, bijvoorbeeld dat beide partijen er evenveel tijd en moeite in steken.
- Rolneming: partijen zijn gelijkwaardig, dus rollen zijn uitwisselbaar. Wie initieert, wie zit voor, wie volgt? Maak goede afspraken. Ook over de communicatie. Laat de inwoner bijvoorbeeld de communicatie naar de eigen achterban organiseren. De ambtenaar is contactpersoon voor zijn eigen achterban.
- Besluitvorming: gemeenteraad of college geven kaders mee bij aanvang van de opdracht. Als de inwoner en de gemeente gezamenlijk een resultaat boeken dat binnen de kaders past, zal er instemming plaatsvinden.

BRONS
- Samenwerken: de gemeente bepaalt de agenda en de opdracht. De samenwerking is niet gelijkwaardig. Wel spant de gemeente zich in om de inwoner te enthousiasmeren en te laten deelnemen aan de opdracht. Check wat de inwoner van het keurmerk vindt? Is hij het eens met de keuze?
- Meedoen: maak een omgevingsanalyse via Factor C . Betrek alle inwoners bij de opdracht. Meedoen en meedenken van inwoners is gewenst op betere plannen te maken en voor meer draagvlak.
- Rolneming: partijen zijn niet gelijkwaardig. De regie ligt bij de gemeente. De gemeente zorgt voor goede communicatie en afstemming.
- Besluitvorming: de inwoner heeft geen directe stem in de besluitvorming. Gemeenteraad of college bepalen.

BLANCO
- Samenwerken: er is geen sprake van samenwerking, bijvoorbeeld omdat het onderwerp niet geschikt wordt geacht voor participatie. Denk bijvoorbeeld aan onderwerpen met een groot maatschappelijk belang op het gebied van openbare orde en veiligheid (hoogwater, terreurdreiging).
- Meedoen: de gemeente doet geen beroep op de inwoner
- Rolneming: de inwoner heeft geen actieve rol. Hij wordt geïnformeerd en/of ontvangt informatie.
- Besluitvorming: gemeenteraad en/of college zijn aan zet. Inwoners hebben geen rol.

Stap 3 – Participatieniveau bepalen

- Bepaal welk participatieniveau van toepassing is op de opdracht.
- Er zijn hier drie mogelijkheden: operationeel, tactisch of strategisch.
- Een operationeel vraagstuk is veelal een praktisch, vast te pakken vraagstuk, zoals een herinrichting. Het uitvoeren van de opdracht vindt plaats in de nabije toekomst (<2 jaar)
- Een tactisch vraagstuk is minder concreet en gaat veelal over een proces voor de middellange termijn. Bijvoorbeeld het samen met inwoners bepalen van een agenda voor de wijk. Met daarop de zaken die de komende jaren aandacht verdienen (2-5 jaar)
- Een strategisch vraagstuk is het meest abstract. Het kan een idee of een denkrichting zijn voor de verdere toekomst (>5 jaar). Bijvoorbeeld vraagstukken over de ontwikkelrichting voor de gemeente of CO2 neutraliteit.

Stap 4 – instrumenten toepassen

- Per participatieniveau zijn instrumenten beschikbaar. Alle instrumenten ondersteunen een samenwerkingsdoel.
- Strategische instrumenten: Sociale Visie, Structuurvisies
- Tactische instrumenten: Rhedens Peil
- Operationele instrumenten: 'Ik Buurt Mee!', gebiedsteams, leidraad Coproductie
- Het inrichten/opstarten van een nieuw instrument is niet gewenst als er al een bestaand instrument voorhanden is.
- Is er geen bestaand instrument voorhanden? Schiet dan niet direct in de actie, maar bespreek dit met de opdrachtgever. Bekijk samen de aanvliegroute. Zoek samen met de adviseurs van Bedrijfsvoering naar geschikte (andere) bestaande en nieuwe instrumenten.

Stap 5 – evaluatie

- Evalueer: gekozen keurmerk, participatieniveau en instrument.

5. Vervolg

Na besluitvorming over dit voorstel zal implementatie plaatsvinden. Hiervoor zal een plan van aanpak worden opgesteld. In dit plan van aanpak zal onder meer worden uitgewerkt:

- Pilots. Een selectie van onderwerpen/opdrachten die volgens deze nieuwe systematiek worden uitgevoerd. Centraal hierbij staat het oefenen met de werkwijze waarna verdere optimalisatie kan plaatsvinden;
- In de pilots stelt de gemeente niet op voorhand eenzijdig de spelregels vast, maar ontdekt zij samen met inwoners of en zo ja, welke kaders er nodig zijn om te komen tot optimale participatie. Denk hierbij aan: het bepalen van het soort initiatief waaraan de overheid wenst mee te werken; het toekennen of bestemmen van financiële middelen om inwoners te kunnen faciliteren; het toetsen van legitimiteit; het toetsen van proportionaliteit en redelijkheid, etc. Er vindt een nadere aanscherping van de toetsingscriteria plaats, uiteindelijke vormt dit input voor het participatiebeleid
- Juistheid van toepassen. Bijhouden van de mate waarin is gekozen voor het juiste keurmerk, maar ook de keren dat het participatieniveau moet worden aangepast;
- Ideeën genereren. De mate waarin er daadwerkelijk sprake is van het ophalen en/of realiseren van ideeën uit de lokale samenleving.
- Energie ophalen. De mate waarin we er in slagen om meer inwoners een positieve bijdrage te laten leveren aan hun straat, buurt, wijk of de gemeente in zijn totaliteit.
- Keurmerk als meetinstrument. Per periode kan kwantitatief worden gemeten hoe vaak goud, zilver, brons en blanco worden toegepast. Deze cijfers geven de mogelijkheid om te sturen op meer of minder van een bepaalde kleur.

De pilots dienen ervoor om een extra professionaliseringsslag te maken. We brengen structuur aan in onze werkwijze en stellen hulpmiddelen ter beschikking. Zodra de pilots zijn afgerond worden deze geëvalueerd. De evaluatie en de ervaring is belangrijke input voor het op te stellen participatiebeleid. Dit beleid is nodig om participatie te verankeren, zodat het een vanzelfsprekende, nieuwe handelswijze wordt voor bestuur en organisatie. Binnen dit nieuwe participatiebeleid zullen de kaders nader worden bepaald, zullen de toetsingscriteria verder uitgewerkt worden en zal in samenspraak met de gemeenteraad gesproken worden over de verschillende rollen en verantwoordelijkheden binnen participatie.

Bijlage I

Top 10 wensen van inwoners in de samenwerking met de gemeente
(onderzoeksresultaten Moventem 2016)

1. Inwoners moeten als ze in contact komen met de gemeente niet van het kastje naar de muur worden gestuurd, maar geholpen te worden door één vast aanspreekpunt die intern alles regelt. Deze persoon moet ook eerlijk zijn over wat mogelijk is, ook als iets niet kan.
2. Betrek inwoners vroegtijdig in het proces en denk niet vóór elkaar maar zoek de dialoog
3. We formuleren een doelstelling en schijven het gewenste resultaat op.
4. We zorgen actief voor een zo groot mogelijk bereik van een project, met nadrukkelijke aandacht voor kwetsbaren. Tegelijkertijd respecteren we dat niet iedereen op eenzelfde manier bijdraagt aan projecten. We zijn blij met diegene die een extra inspanning levert en we streven ernaar om mensen continu te stimuleren om aan te haken.
5. We laten zien wat er gebeurt en geven ruim publiciteit aan startende en lopende projecten. Daarvoor hanteren we altijd een combinatie van on- & offline communicatiekanalen, zodat iedereen die geïnteresseerd is zichzelf op de hoogte kan houden.
6. We durven te experimenteren en accepteren dat het niet vanzelf gaat.
7. Samenwerken en uitnodigen tot meedoen hebben we in Rheden nog niet (op alle beleidsvelden) bereikt. Daarom gaan we voor een groeimodel: stap voor stap op weg naar de gewenste situatie, lerend van onze eigen ervaringen. Zowel de inwoners als de gemeente moeten accepteren dat op deze manier samenwerken een leerproces is. Daarin levert iedereen vanuit een positieve grondhouding een bijdrage, maar er zullen dingen misgaan en dat zullen we moeten we accepteren.
8. We kiezen geschikte onderwerpen voor samenwerking. Dit lijkt een open deur, maar uit het panelonderzoek en de groepsgesprekken kwam naar voren dat niet alle onderwerpen geschikt zijn voor samenwerking, volgens de inwoners.
9. We waken voor 'participatiekannibalisme'. Ofwel het overvragen/ -belasten van de samenleving met allerlei samenwerkingstrajecten, waarbij de hoeveelheid aan trajecten ten koste gaat van elkaar. Het is beter om hierin te focussen.
10. We hebben bijzondere waardering voor diegenen die zich extra inspannen en focussen niet per se om degenen die niet meedoen. Uit zowel landelijk onderzoek als onze eigen panelonderzoek blijkt dat mensen die met de gemeente samen projecten willen ontwikkelen en uitvoeren, doorgaans hoger opgeleide (HBO/WO), oudere (50-plussers) zijn. Een niet representatieve groep dus.